

PROMOTING DESISTANCE. A NEW PARADIGM FOR UNDERSTANDING AND MANAGING CRIMINALITY

Maria Cristina Gheorghe, PhD Student, "Babeş-Bolyai" University of Cluj-Napoca

Abstract: This paper consists of a theoretical analysis which sets its goal to highlight and examine the implications of an important paradigmatic shift in dealing with crime, from a predominantly causal interest in finding out the factors determining the start of criminal acts to a desistance approach focused on the factors that end a "criminal career." The paper then explores the different theoretical stands making up this desistance approach to understanding criminality, detailing three competing explanations: i) the ontogenic theory, which argues that the terminative factor of criminal careers is age, as offenders "grow out of crime" as they get older; ii) the sociogenic theory, whose main tenet is that people grow out of crime not simply due to age alone, but by assuming new social roles, statuses, and responsibilities, as they form families and get jobs; iii) the agency theory, which puts a strong emphasis on the offenders' will and subjective commitment to struggle their ways out of criminal patterns of life. After mapping the various theories existing under the rubric of the "desistance paradigm of criminal behavior," the paper moves on to present the main features of an integrated theoretical approach on desistance, which offers a more complex and realistic view on the nature of the phenomenon of abandoning criminal activities. The paper concludes by illustrating the theoretical merits and practical virtues of the integrative approach to desistance in presenting the methodology and results of the "Liverpool desistance study," a groundbreaking research in stopping crime.

Keywords: *desistance, deviance, sociology of crime, criminality, agency.*

Izvorâtă din înțelepciunea convențională a simțului comun, ideea conform căreia, pentru marea majoritate a infractorilor, comiterea de infracțiuni reprezintă o perioadă limitată în biografia lor generală, a primit girul respectabilității academice. Privită sub specie biografică, perioada în care este concentrată activitatea ilicită tinde să fie doar un capitol din povestea vieții unui individ, corespunzând de regulă anilor adolescenței. Această constatare, beneficiind de un puternic suport conferit de cercetarea științifică, implică faptul că perioada în care individul este antrenat în comportamente infracționale are o secvențialitate triadică: momentul de debut, o fază de derulare a activității delincvente și punctul terminus, care marchează finalul carierei delincvente. Criminalitatea a reprezentat un aspect de mare interes atât pentru autoritățile interesate de combaterea și pedepsirea devianței, cât și pentru cercetătorii interesați de înțelegerea și explicarea fenomenului. Totuși, preocuparea teoretică față de problematica infracționalității s-a manifestat cu preponderență față de aspectele care cauzează criminalitatea. Această focalizare asupra genezei criminalității a condus însă înspre ignorarea aspectelor legate de factorii care conduc către terminarea activității infracționale.

Acceptând ideea, pentru prima dată enunțată de E. Durkheim, care a stabilit normalitatea infracționalității în viața socială, anumiți cercetători (Maruna, 1999; Laub & Sampson, 2001 etc.) au mutat centrul de interes teoretic de pe determinarea cauzelor care precipitează apariția actului ilegal pe identificarea elementelor care duc la oprirea sau abandonarea conduitei infracționale. În acest context și pe fondul acestei orientări s-a încheat o literatură, aflată încă în stadiul de urgență, dedicată problematicii renunțării la conduita infracțională, denumită *desistare infracțională*.

Definirea desistării. Probleme Și diferențe în înțelegerea fenomenului

În ciuda apetitului crescut pentru explorarea fenomenului desistării, dovadă în acest sens fiind literatura voluminoasă (spre exemplu Maruna, 2001; Laub & Sampson, 2001; Farrall, 2002; Maruna & Immarigeon, 2004) referitoare la cum se produce și care sunt elementele facilitatoare ale renunțării la conduita infracțională, și a tendinței inițiale de considerare că semnificația acestui proces nu implică neclarități, fiind simplu înțeles ca un moment finalizării carierei de infractor, conceptul de desistare se confruntă cu o lipsă de unitate în privința modalității în care este definit. Studiile abordează aspecte sau momente distincte ale fenomenului, motiv pentru care tragerea unor concluzii generale este un deziderat greu de realizat.

Trecerea în revistă a literaturii de specialitate evidențiază două modalități principale de înțelegere a desistării, aceasta fiind văzută fie ca un eveniment static, fie ca un proces. Definițiile statice sunt cele care stabilesc desistarea ca fiind momentul terminării carierei infracționale (Farrall and Bowling, 1999). Concepția desistării ca eveniment static consideră că terminarea carierei de infractor implică existența unui anumit moment care marchează temporal și simbolic faza desistării. Punctul de final al carierei de infractor este văzut ca momentul comiterii ultimului act infracțional. Acest mod de definire a desistării a generat multiple critici, una fiind aceea că de cele mai multe ori desistarea nu se produce în mod abrupt, ca ruptură biografică în viața individului, ci este un demers de durată, care este caracterizat de perioade succesive de activitate și pasivitate infracțională până la terminarea ei definitivă. O altă critică majoră adusă perspectivei statice impută faptul că desistarea este definită doar din exterior, în funcție de un criteriu obiectiv (ex. ultimul act infracțional stabilit de către cercetător sau înregistrat în documente oficiale), ignorându-se aspectele de natură subiectivă ce țin de actorul social care implică deciziile, planurile și eforturile depuse de acesta în vederea schimbării propriului comportament. Pentru a depăși aceste limite s-a trecut la adoptarea unei înțelegeri *procesuale* a desistării, în care lăsarea în urmă a vieții infracționale este văzută ca un demers mai îndelungat, care nu este strict identificabil și delimitat în timp. În noua perspectivă de abordare a desistării se pune în principal problema duratei perioadei de abținere infracțională pentru ca desistarea să fie considerată un obiectiv atins. Însă nici această abordare de tip proces a definiției statice a desistării nu este lipsită de dificultăți, cercetătorii stabilind unități de măsură diferite în funcție de care au apreciat desistarea ca fapt împlinit. Rămâne totuși subiect al dezbaterilor intense întrebarea „Cât timp trebuie să treacă de la comiterea unui act infracțional, fără ca individul să mai comită infracțiuni, pentru a vorbi de desistare?”. Perioadele de timp avansate de către autori (Maruna, 2001; Mischkowitz, 1994; Kruttschnitt, Uggen and Shelton, 2000 etc.) ca indicator pentru stabilirea desistării ca fapt îndeplinit variază extrem, de la câteva luni (Loeber, Stouthamer-Loeber, Van Kammen and Farrington, 1991) până la un maximum de 10 ani (LeBel, Maruna, Burnett, Bushway and Kierkus, 2002). Totuși, aceste unități de măsură ale cercetătorilor au fost stabilite în funcție de tipul studiului pe care l-au efectuat sau de tipul eșantioanelor pe care le-au studiat, fiind în fond convenții necesare (mai mult sau mai puțin arbitrare) pentru a putea investiga acest fenomen al desistării ce se dovedește a fi atât de evaziv, lăsându-se cu greu prins în definițiile și schemele analitice elaborate pentru a-i lămuri natura misterioasă.

Deoarece desistarea este un proces sinuos, caracterizat de alternanța perioadelor de activitate cu cele de pasivitate infracțională, în stabilirea duratei de timp optime de analiză a indivizilor pentru a observa apariția ei este nevoie să se țină cont în principal de două aspecte. O perioadă de timp scurtă de analiză poate duce la înregistrarea unei „false desistări” (Kazemian, 2007), ceea ce semnifică faptul că pentru cei din exterior individul poate apărea ca desistat, cu toate că acest lucru nu s-a produs. Cariera infracțională este de cele mai multe ori marcată de perioade de timp lipsite de activități ilicite, denumite ca „suspendări” (Weitekamp & Kerner, 1994, *apud* Laub & Sampson, 2001) sau „întreruperi” (Mischkowitz, 1994), ceea ce înseamnă încetarea temporară și nu definitivă a carierei infracționale. Totuși, încercarea de evitare a acestor false percepții poate conduce înspre extrema opusă, prin stabilirea unor perioade îndelungate de abținere infracțională pe care o persoană trebuie să o traverseze pentru a-și dovedi terminarea carierei ilicite. Această tendință poate sugera ideea că desistarea este un fapt aproape intangibil. În acest sens, exemplificatoare este operaționalizarea făcută de Farrington (1994) care susține că „nici o perioadă de 10 ani de inactivitate infracțională nu este o garanție a desistării” (p. 528).

Pentru surmontarea criticilor și limitărilor în demersul de definire a desistării Maruna et. al. (2004) se folosește de distincția introdusă de fondatorul teoriei etichetării E. Lemert (Macionis, 2008) între devianța primară (violarea inițială a normelor sociale, indiferent de cauza sau motivul care îl determină pe individ să o facă) și secundară (cauza comportamentului deviant este însăși etichetarea, în urma internalizării identității prescrise de etichetă). Raportându-se la această diferențiere, Maruna (2004) delimitează fenomenul desistării în două etape: desistare primară vs. secundară. *Desistarea primară* este înțeleasă ca acea perioadă în care individul ia o pauză în cariera infracțională, indiferent de motivul acestei întreruperi, iar ulterior va reveni la vechile tipare comportamentale. Ceea ce apare nou în etapa *desistării secundare* este schimbarea identitară, survenită pe lângă faptul că individul a renunțat la ideea continuării conduitei infracționale. În acord cu noua identitate, care implică modificări structurale în sistemul de credințe, atitudini și valori, inclusiv în concepția despre sine, comportamentul infracțional este apreciat ca neconcordant cu noul sine. Teoreticienii desistării secundare mizează tocmai pe efectul acestei disonanțe în prevenirea reapariției comportamentului infracțional.

Plusul de valoare analitică adus de Maruna, prin etapizarea evoluției individului până la momentul abandonării carierei de infractor, oferă o clarificare importantă pentru înțelegerea fenomenului, propunând un model procesual de înțelegere a desistării ca o perioadă ce reunește momente de activitate și pasivitate infracțională, în care decizia de a abandona cariera de infractor atârână de modificările structurii interne a individului (sistemul de convingeri, atitudini și valori).

Perspective teoretice asupra fenomenului desistării

Trei sunt perspectivele dominante elaborate în literatura dedicată problematicii desistării, fiecare accentuând factori explicativi de natură diferită. *Teoria ontogenetică* cea care reprezintă de asemenea și prima încercare din punct de vedere cronologic de a explica fenomenul desistării, apreciază vârsta ca fiind principala cauză a stopării comportamentelor infracționale. Adepții acestei orientări au identificat legături stânse între vârstă și apariția

anumitor conduite deviante, apreciind desistarea ca simplu efect al înaintării în etate. După cum afirmă Griffin (2006), relația dintre vârstă, criminalitate și desistare este „una dintre cele mai sigure aspecte din criminologie” (Griffin, 2006, p. 1). Rezultatele cercetărilor efectuate de Glueck S. și Glueck E. (1943, apud Laub & Sampson, 2001) asupra unor eșantioane considerabile de delincvenți juvenili și foști deținuți, pe care i-au urmărit o perioadă de 15 ani, cu privire la conexiunile existente între vârstă și comportamentul infracțional, au arătat că o reducere semnificativă a implicării în acte ilicite se produce după etatea de 25 ani. Ei au concluzionat că odată cu înaintarea în vârstă delincvenții depășesc faza nesupunerii față de lege, iar înaintarea în vârstă este cel mai important factor în procesul de schimbare. Astfel, prin interpretarea rezultatelor obținute prin studiul lor, Glueck S. și Glueck E. (1943, apud Laub & Sampson, 2001) au apreciat desistarea ca un proces de maturizare a individului, care datorită modificărilor apărute în structura personalității ajunge să se abțină de la a comite infracțiuni.

Explicația avansată de teoria ontogenetică este că vârsta este un impediment în a atinge anumite obiective urmărite de către indivizi, cum ar fi de exemplu independență financiară sau obținerea unui statut social recunoscut în grupul de apartenență, astfel că tinerii/adolescenții se folosesc de metode sau strategii ilicite în acest sens, fiind introduși așadar în categoria delincvenților juvenili. Ulterior, se poate aprecia că atingând etatea la care pentru îndeplinirea anumitor obiective indivizii dispun sau pot accesa pârghiile adecvate (dar totodată și legale), majoritatea vor abandona vechile tipare comportamentale antisociale, prin fructificarea mijloacele dezirabile social. Așadar, desistarea nu se întâmplă ca o consecință directă a înaintării în vârstă, ci corespunde mai degrabă unor evenimente care apar în cursul vieții și vin odată cu înaintarea în etate. În această ordine de idei, evenimentele curente de viață sunt văzute ca oportunități pe care dacă individul le va fructifica, ele îl vor influența în sensul renunțării la comportamentul infracțional (Loeber and LeBlanc, 1990; Giordano et. al., 2002; Rungay, 2004).

Atribuirea desistării ca o consecință naturală a înaintării în vârstă este o perspectivă care a dăinuit în timp, evidente fiind rezultatele unor cercetări mai actuale (Jolin, 1985; Gottfredson & Hirschi, 1990; Maruna, 1999), care conchid că niciun alt factor, cum ar fi de exemplu integrarea în muncă sau construirea unei familii, nu explică mai bine acest proces. Totuși, ceea ce acești teoreticieni omit să analizeze este semnificația și implicațiile generate de procesul creșterii în etate, proces care determină schimbări importante în structura individului (la nivel biologic, psihologic, social), modificări sau elemente care investigate separat pot oferi explicații mai adecvate ale fenomenului desistării. Cu alte cuvinte și într-o formă cât mai succintă, înregistrarea simplistă a etății la care se produce desistarea nu contribuie la înțelegerea modului în care acesta se produce și, implicit, nici nu reprezintă un punct de sprijin în activitatea de înlesnire a apariției ei.

Ca urmare a limitelor în explicarea fenomenului desistării, dar și a motivelor pentru care în anumite cazuri persoanele continuă totuși să săvârșească acte ilicite în ciuda înaintării în vârstă, cercetările care se încadrează în perspectiva ontogenetică utilizează ideea de maturizare întârziată ca factor explicativ, însă fără a intra adânc în semnificațiile și implicațiile acestui proces. Acest fapt reprezintă una dintre criticile cele mai pregnante aduse paradigmei ontogenetice, fiind subliniat în special riscul pe care îl comportă naturalizarea

desistării, în sensul că apariția sa este iminentă și firească înaintării în etate. În aceste condiții se problematizează care este utilitatea investiției de resurse pentru promovarea și încurajarea desistării dacă acest fenomen se va produce oricum, iar eforturile agenților de resocializare și reintegrare apar a fi fără valoare pragmatică. Așadar, concluziile paradigmei ontogenetice în studierea desistării conduc la ideea că intervențiile au efect minim în atingerea ei (Farrall, 2002), încurajând o atitudine de pasivitate în relația cu infractorii, o focalizare preponderentă asupra acțiunilor de sancționare și coerciție și o ignorare a laturii de reeducare.

Teoria sociogenică prezintă fenomenul desistării ca o consecință a unor factori sociali informali, care acționând în cursul vieții indivizilor au potențialul de a o deturna din cariera infracțională. În acord cu această paradigmă, odată cu trecerea timpului indivizii vor fi supuși la evenimente semnificative care au capacitatea de a reorienta traseul lor anterior și de a le deschide noi oportunități de dezvoltare, cu impact pozitiv asupra evoluției generale. Integrarea în muncă și căsătoria sunt factorii considerați a fi decisivi în acest sens (Laub & Sampson, 1993; Mischkowitz, 1994), pe lângă care mai figurează urmarea sau finalizarea procesului educațional (Shover, 1993), obținerea statului de părinte și întreruperea legăturilor cu anturajele antisociale (Laub & Sampson, 1993). Studiile centrate pe măsurarea impactului avut de factorii enumerați au arătat că aceștia corelează pozitiv cu desistarea (Farrington and West, 1995; Mischkowitz, 1994; Zoccolillo et. al., 1992), prin reducerea semnificativă a probabilității ca persoana să continue în comportamentul infracțional.

Ca moment esențial în viața indivizilor, element care poate reprezenta și un punct de turură din activitatea infracțională, dobândirea unui loc de muncă apare ca un factor strâns legat de desistare. Modul în care implicarea în câmpul muncii poate determina stoparea comportamentului infracțional urmează mai multe scenarii, de la efectul pozitiv pe care îl are asupra situației financiare a individului, până la modificarea structurii timpului liber avut la dispoziție (Farrall, 2002). Beneficiile aduse de angajare sunt observabile pe mai multe planuri în situația unei persoane, astfel că efectele sale cumulate îi pot reorienta interesele și preocupările. Un alt efect pozitiv adus de angajare este expandarea rețelei sociale a individului, acesta ajungând să limiteze contactul cu persoanele din anturajele antisociale pe care le frecventa (Laub and Sampson, 1993; Maruna and Roy, 2007) și să aibă legături cu persoane cu interese dezirabile și care îl pot modela pro-social. În ciuda efectului pozitiv determinat de angajare, dificultățile în integrarea pe piața muncii a persoanelor care au comis infracțiuni este o realitate curentă, care este greu de surmontat deși există un interes crescut din partea instituțiilor competente de a media acest fapt. Formarea unei familii este un alt punct de cotitură în viața unui individ, care joacă un rol important în determinarea renunțării la cariera de infractor (Laub and Sampson, 1993; Laub, Nagin & Sampson, 1998). Cercetările au arătat însă că nu atât faptul de a intra într-o relație de căsătorie se asociază cu desistarea, ci importante sunt momentul în care acest lucru se produce, precum și tipul și calitatea relaționării dintre parteneri. Formarea de timpuriu a unei familii și relaționarea intra-maritală adecvată vor spori șansele de desistare ale unui individ.

Totuși, cercetările ulterioare, prin explorarea detaliată a modului în care acești factori determină desistarea, au demonstrat că niciun factor de natură socială (luat individual, în condițiile în care celelate variabile sunt controlate), nu determină în mod direct desistarea. Gottfredson și Hirschi (1990) au arătat că nu există diferențe semnificative în ratele de

recidivă între persoanele angajate și cele fără un loc de muncă atunci când ceilalți factori sunt menținuți constanți în eșantioanele evaluate. Tot autorii menționați au concluzionat că nici căsătoria nu poate fi considerată ca un element asociat în mod direct cu desistarea, ci din contră, ambele aspecte (anajagarea și mariajul) pot coexista în paralel cu comportamentul infracțional. Așadar, este evident faptul că modalitatea în care factorii sociali influențează comportamentul unei persoane depinde în mare măsură și de alte aspecte care caracterizează personalitatea individului, cum sunt experiențele anterioare, schemele cognitive, dar și de factori statici - vârsta sau gender-ul. Disponibilitatea individului de a efectua modificări în situația sa socială, de pildă de a-și continua și desăvârși pregătirea educațională sau de a se orienta înspre câmpul muncii, este un aspect care îi va direcționa cursul vieții, prin deschiderea unor noi oportunități și îi va facilita asocierea cu alte grupuri de persoane, astfel că desistarea în această perioadă apare mai mult ca o consecință a motivației și dorinței personale de schimbare decât un efect direct al unor factori externi. Este de notorietate în cercul personalului implicat în activități de resocializare și reintegrare a persoanelor care au comis infracțiuni că orientarea intervențiilor pe soluționarea nevoilor de natură socială (lipsa locului de muncă, instabilitatea financiară, lipsa pregătirii educaționale etc.) și a celor de ordin criminogen (care sunt în relație directă cu riscul de a reitera conduita ilegală), în absența dezvoltării motivației de schimbare și a dorinței de implicare personală activă în acest proces, nu sporește șansele de desistare. Pe fondul insuficienței factorilor sociali informali de a explica fenomenul desistării, componenta subiectivă a desistării a devenit noua țintă a cercetărilor, încercându-se determinarea efectului desistiv avut de factorii interni precum motivația, voința de schimbare sau concepția despre sine a individului. Studiul lui Farrall (2002) asupra persoanelor aflate în sistemul de probațiune a arătat că acelea care își doresc să nu mai comită noi infracțiuni și au încredere în propria capacitate de a reuși au șanse sporite de a se desista, în comparație cei care manifestă pesimism cu privire la propriul succes.

Sintetizând informațiile expuse mai sus reiese că, spre deosebire de paradigma ontogenetică, teoria sociogenică înțelege desistarea ca un proces influențat în cea mai mare parte de factori sociali, externi individului (angajarea, implicarea într-o relație etc.), însă totuși elementele efective care conduc către aceasta sunt într-o oarecare măsură sub controlul individului (motivația, disponibilitatea de a accesa și fructifica oportunitățile care se ivesc etc.). Din acest motiv, desistarea nu este considerată a fi un proces natural (iminent înaintării în etate), ci este văzută ca un rezultat a implicării și deschiderii individului de a identifica și valorifica resurse comunitare.

Adepții *teoriei agentivității* conceptualizează desistarea ca un fenomen determinat în mare parte de ideea de voință proprie (*free will*) sau alegere personală (*rational choice*) (Clarke & Cornish, 1985), decizia desistării fiind influențată de factori precum motivațiile, valorile și credințele indivizilor. Aceștia vor alege să renunțe la activitatea infracțională ca o consecință a unei analize cost-beneficiu, realizând că pierderile sau riscurile implicate de comportamentul lor depășesc posibilele câștiguri. R.V. Clarke și D. B. Cornish (1985) susțin că chiar și atunci când există o influență din partea unor factori structurali (de exemplu, sărăcia), acțiunea acestora asupra individului nu se produce în lipsa conștientizării lor. Cercetările asupra implicațiilor ideii de agentivitate în fenomenul desistării s-au orientat cu preponderență pe identificarea modului în care dorința de abandonare a carierei infracționale

duce la reevaluarea de către individ a propriei situații și la determinarea lui de a găsi modalități în care să își interpreteze fostul comportament ilicit prin construirea de narrative identitare. Deși teoria accentuează importanța factorul agentic în determinarea și susținerea desistării, ea nu exclude total influența factorilor sociogenici, însă importanța acordată celor din urmă este de ordin secund.

Într-un studiu în care au trecut în revistă literatura de specialitate în vederea identificării elementelor care conduc indivizii spre desistare, LeBel et. al. (2008) au concluzionat că există patru teme majore care se asociază cu desistarea infracțională, și anume: a) rușinea și regretul; b) internalizarea stigmatului; c) speranța, încrederea în sine, optimismul; d) identitățile alternative.

Rușinea și regretul. Maniera în care individul în evaluează propriul comportament are o influență decisivă asupra acțiunilor sale viitoare, în sensul că o evaluare în termeni negativi a conduitei anterioare va crea sentimente de rușine și regret și va contribui la decizia schimbării ei (Giordano et. al., 2002).

Internalizarea stigmatului. Odată îmbrățișată ca imagine definitorie a propriei persoane, stigma, despre care E. Goffman (1963) afirmă că poate crea „identități degradate” („spoiled identities”), îl poate încătușa subiectiv pe individ în identitatea prescrisă de stigmă. Or această internalizare a stigmatului se răsfrânge negativ asupra disponibilității persoanei de a participa activ la procesul de schimbare comportamentală. Excluziunea socială care urmează de cele mai multe ori ca efect comportamental al actului cognitiv de stigmatizare ridică bariere suplimentare în calea desistării, după cum arată multitudinea de studii empirice care au explorat relațiile dintre aceste variabile (Lopes et. al., 2012; Bernburg and Krohn, 2003; Pager, 2003).

Încrederea în sine, speranța, optimismul. În cazul persoanelor care au încredere în propria capacitate de a renunța la cariera de infractor, construindu-și astfel țeluri în acord cu expectanțele sociale, probabilitatea de a reuși este mai crescută decât în situațiile în care infractorii văd acest proces ca fiind improbabil, ca urmare a unor obstacole externe pe care le anticipează a fi imposibil de surmontat. În același sens, Giordano et. al. (2002) conchide că atitudinea pozitivă și optimismul asupra propriei capacități de a îndeplini anumite obiective are un impact major asupra modalității în care sunt interpretate oportunitățile care se ivesc în mod natural, influențând astfel implicarea persoanei în a le accesa sau fructifica. Rezultatele studiului demarat de LeBel (2008) arată că orientarea și cognițiile individului, de tipul speranței și încrederii în propria capacitate, au influență asupra manierei în care acesta va selecta oportunitățile de schimbare care vor apărea de viața sa și îl vor motiva să depășească obstacolele inerente. Cu alte cuvinte, debutul procesului de schimbare va avea ca punct de pornire subiectivitatea individului, iar factorii structurali pot fi modelați, în sensul valorificării sau surmontării lor, ca urmare a unei atitudini pozitive din partea individului.

Identitățile alternative. Există de asemenea suport empiric (Giordano et. al., 2002) pentru ideea că desistații parcurg un proces de transformare cognitivă, în urma căruia noua lor identitate nu se mai potrivește cu cea dinainte, care susținea comportamentul infracțional. În acest proces al schimbării cognitive, individul parcurge patru faze care îl vor conduce ulterior spre desistare. Asemănător cu secvențialitatea obținerii abstenenței de substanțe, un prim pas îl constituie *disponibilitatea spre schimbare a persoanei*. Deși sunt cazuri în care persoana

renunță la cariera de infractor fără a intenționa explicit și fără eforturi clar canalizate înspre acest deziderat, cele mai multe cazuri de succes își au debutul de la o rumegare cognitivă a individului a propriei condiții și de la o ambivalență cu privire la acțiunile sale viitoare. Decizia și deschiderea pentru schimbare poate fi una dintre alternativele pentru care individul optează și care ulterior îl va expune unor modificări succesive. Pe fondul acestei disponibilități de schimbare, persoana va fi *receptivă la oportunitățile* puse la dispoziția sa sau pe care le apreciază ca posibile în mediul său, fiind interesată de a se implica activ în vederea accesării și fructificării lor. Ideea de disponibilitate oferă o înțelegere rațională asupra motivului pentru care unele persoane deși au acces la oportunități de schimbare nu le accesează. În lipsa unei atitudini potrivite (de deschidere) asupra oportunităților acestea nu vor avea nicio valoare pentru persoana în cauză. Evoluând cognitiv în urma primelor două schimbări la care a fost supus (dezvoltarea motivației pentru schimbare și receptivitate la oportunități), o a treia epată în dezvoltarea individului este reprezentată de *autoreflexivitate*. Persoana va reflecta asupra noilor sale comportamente și, implicit asupra noului său sine, realizând că „este imposibil ca cineva ca mine să facă așa ceva” (cu referire la comportamentul infracțional). Aceasta este considerată a fi prima transformare consistentă în identitatea individului, deoarece în virtutea noii concepții despre sine conduita infracțională nu se mai potrivește. Astfel, ca urmare a capacității de autoreflexivitate, noua identitate construită va deveni un filtru cognitiv pentru deciziile comportamentale ulterioare a individului, acțiunile sale fiind mult probabil să fie diferite față de cele pe care le-ar fi adoptat anterior. Încununarea transformării individului, faza în urma căruia acesta este apreciat ca fiind desistat, este reprezentată de *restructurarea modalității în care el evaluează comportamentale infracționale la modul general*. O atitudine de apreciere a faptelor ilicite ca fiind imorale și de respingere a acestora produce o profundă alterare în sens pozitiv a identității individului. Așadar, momentul în care individul reușește să se detașeze de vechiul său sine și evaluarea comportamentelor infracționale se va realiza în baza noii sale identități pro-sociale marchează transformarea completă a acestuia.

Chiar dacă desistarea este văzută ca un proces cognitiv și lăuntric individului, teoria autorilor menționați nu elimină factorii exteriori care pot acționa asupra evoluției persoanei. Desigur, elementele de susținere (sub forma oportunităților, resurselor sociale de suport, a capacităților personale) sau de risc (de tipul obstacolelor și a piedicilor) care vor acționa asupra individului pot influența evoluția generală a acestuia. Totuși, influența factorilor externi este considerată de fundal în procesul desistării, accentul fiind pus pe agentivitatea individului.

Studiile întreprinse de Bottoms et. al. (2004) relevă faptul că există două modalități în care persoana își derulează procesul de desistare, unde atât factorii obiectivi, cât și cei subiectivi sunt relevanți. O primă posibilitate este că revenirea la conformitate poate porni în urma acțiunii unui factor extern (cum ar fi de pildă dezvoltarea unei relații de atașament sau integrarea în muncă etc.), iar restructurarea cognitivă este inițial inconștientă, însă ulterior devine conștientizată și va orienta pe viitor conduita individului către legalitate. A doua posibilitate este că dorința de schimbare primează în fața externului, iar decizia de orientare către conformitate aparține individului. Conform acestei ipoteze, doar ulterior deciziei

individul va fructifica oportunitățile externe și va dezvolta relații de atașament, se va implica în muncă etc.

Privirea în ansamblu a literaturii fundamentate empiric asupra modalității de derulare a procesului de desistare arată că pentru o înțelegere completă a acestui fenomen este nevoie de o abordare integrată, care să nu excludă niciun factor cu potențial influențator. Așadar, nici impactul aspectelor de ordin structural nu poate fi minimalizat, cum nici efectul agentivității nu trebuie ignorat. Cu toate că, teoriile cu pretenții explicative ale desistării tind spre a identifica reguli generale de derulare a acestui fenomen, și astfel să decidă asupra întâietății ca importanță a unora sau altora dintre factorii asociați cu desistarea, apreciez că tragerea unor concluzii mai puțin generale ar fi o opțiune mult mai productivă. Ținând cont de complexitatea ființei umane, pe lângă perspectiva teoretică generală asumată de către cercetător, înțelegerea unor aspecte specifice ale comportamentului uman (ex. devianța, desistarea) trebuie privite prin raportare constantă la diferențele inter-individuale. Așadar, în ceea ce privește procesul desistării, este relevantă nu atât identificarea factorilor (extern vs. intern) care primează în declanșarea acestui fenomen, cât modul în care aceștia se întrepătrund și se influențează reciproc, adaptat pe cazul specific al fiecărui individ. Cu alte cuvinte, deoarece atât structura, cât și agentivitatea interferează într-o formă sau alta cu procesul desistării, esențial este observarea modului și măsura în care aceste aspecte sunt relevante pentru fiecare individ, în cadrul propriului demers spre desistare.

The Liverpool Desistance Study

Studiul de referință din literatura sociologică dedicată fenomenului desistării îl reprezintă *The Liverpool Desistance Study* (LSD), realizat de Shadd Maruna (2001). Scopul principal al acestui studiu a fost acela de a identifica tiparele sociocognitive implicate în desistare, în ideea de a contura portretul tipic al persistentilor, respectiv al desistaților. În acest scop, LSD s-a bazat pe „o comparare sistematică între narativele despre sine (*self-narratives*) referitoare la desistare ale foștilor infractori cu cele ale unui eșantion corespunzător alcătuit din infractori activi” (Maruna, 2001, p. 38). Cercetarea s-a bazat pe premisa potrivit căreia concepția despre lume (*worldview*) și concepția despre sine a indivizilor, alături de modul în care aceștia își explică propriul comportament, joacă un rol important în diferențierea acestora în persistenti și desistați. Cu alte cuvinte, ipoteze centrală a studiului afirmă că există diferențe semnificative în privința concepțiilor despre lume și despre sine între indivizii care continuă în cariera infracțională și cei care abandonează acest stil de viață, bazat pe comiterea de infracțiuni.

Design-ul cercetării a avut o structură comparativă, în sensul că a presupus existența a două eșantioane teoretice. Aceasta înseamnă că în repartizarea indivizilor în cele două eșantioane s-a utilizat o procedură non-aleatorie, ceea ce face ca studiul să nu aibă reprezentativitate statistică generală la nivelul întregii populații. În total cercetarea a avut 65 de participanți, dintre care 55 bărbați și 10 femei. 30 dintre aceștia au fost incluși în categoria desistaților, iar 20 au fost clasificați în categoria persistentilor. Restul de 15 participanți nu au putut fi plasați în niciuna dintre cele două categorii, întrucât prezentau caracteristici ambivalente. Pentru maximizarea contrastului între cele două grupuri, Maruna recunoaște că eșantionarea teoretică s-a realizat în scopul construirii a două grupuri contrastante, „grupurile

au fost sortate cu grijă pentru a maximiza probabilitatea ca indivizii să fie localizați la cele două extremități ale lungului proces de schimbare, sau la capătul celor doi poli ale spectrului dintre succes univoc sau eșec evident” (Maruna, 2001, p. 45).

Fiind fundamentat în teoria identității sociale, LDS a utilizat ca instrument de cercetare o versiune modificată a *Life Story Interview*, elaborat de McAdams (1993), alături de încă trei instrumente secundare: i) un chestionar standardizat pentru determinarea trăsăturilor de personalitate; ii) grilă pentru identificarea antecedentelor infracționale; iii) chestionar pentru identificarea variabilelor sociodemografice. Piesa centrală a constituit-o interviul axat pe povestea vieții, în care participanții au fost rugați să relateze experiențele lor referitoare la activitățile lor infracționale „ca și cum și-ar scrie propria biografie” (Maruna, 2001, p. 50).

Analiza datelor a presupus atât metode cantitative, cât și metode calitative, pe baza cărora S. Maruna a reușit să articuleze tipul ideal a ceea ce numește *sinele desistant* („the desisting self”), i.e. „povestea de viață sau narativa identitară care pare să sprijine cel mai bine desistarea de comportamentul infracțional” (Maruna, 2001, p. 51). Autorul arată că acei indivizi care se desistă apelează la anumite distorsiuni cognitive pentru a-și explica schimbarea, distorsiuni pe care le denumește „iluzii pozitive” (Shelley Taylor, 1989, *apud* Maruna et. al. 2004). Autorii descriu trei scheme de gândire centrale care au fost identificate la majoritatea persoanelor care s-au desistat: a) negarea trecutului infracțional (consideră că deși ei au comis actele ilicite, persoana care le-a săvârșit nu era sinele lor real); b) optimismul tragic (dorința de a-și utiliza trecutul negativ pentru a salva alți indivizi de la a face aceleași greșeli ca și ei, de a-i împiedica să adopte o conduită infracțională); și c) actul de rebeliune (apreciază că sistemul judiciar urmărește să îi țină în ipostaza de infractor, astfel că supunerea la norme și legi, o evaluează ca un act de rebeliune, adică a fi în contra la ceea ce toți se așteaptă de la tine). Desigur, s-a realizat și un portret în oglindă a individului care continuă să fie angajat în acțiuni infracționale. Conform studiului, infractorii persistenți prezintă credința că sunt condamnați la infracționalitate („doomed to deviance”), că sunt victime ale unor forțe externe, incontrollable lor. Acești indivizi se consideră a fi prinși într-un ciclu al sărăciei, al stigmei și al unui anturaj negativ, astfel că manifestă o incapacitate pregnantă în a-și elabora planuri de viitor și de a-și stabili atingerea unor obiective realiste și constructive de viitor. Majoritatea indivizilor persistenți în cariera infracțională au apreciat că doar anumite circumstanțele exterioare lor ar putea să îi scoată de pe linia infracțională (câștigul la loterie fiind exemplificat de cele mai multe persoane din această categorie).

The Liverpool Desistance Study chiar dacă prezintă aspecte certe de originalitate în literatura de specialitate, și în ciuda incontestabilelor inovații teoretice și metodologice pe care le aduce, prezintă și o serie de limite. Principala limitare a studiului, și cea care afectează cel mai puternic validitatea, rezidă în faptul că cercetarea este ancorată exclusiv în paradigma fenomenologică, explorând subiectivitatea indivizilor, prin intermediul narativelor identitare elaborate de aceștia. După cum mărturișește însuși autorul studiului, S. Maruna, dimensiunea obiectivă a desistării nu a fost investigată. Cu toate acestea LDS constituie o foarte robustă probă empirică adusă în sprijinul abordării bazate pe agentivitate în promovarea desistării, ilustrând în mod elocvent efectul desistiv al factorilor subiectivi. Fără a minimaliza ori escamota elementele de ordin structural, marele merit al LDS este de a arăta că desistarea este

într-o măsură capitală dependentă de angajamentul subiectiv și de voința activă a indivizilor de a-și reforma existența.

BIBLIOGRAFIE:

- Bernburg, J. G. and Krohn M. D. (2003). Labeling, Life Chances, and Adult Crime: The Direct and Indirect Effects of Official Intervention in Adolescence on Crime in Early Adulthood. *Crimimology*, 41(4), pp. 1287-1318.
- Bottoms, A., Shapland, J., Costello, A., Holmes, D. and Muir, G. (2004). Towards Desistance: Theoretical Underpinnings for an Empirical Study. *The Howard Journal of Criminal Justice*, 43(4), pp. 368-389.
- Clarke, R. V. and Cornish, D. B. (1985). Modeling Offender's Decisions: A Framework for Research and Policy. In M. Tonry & N. Morris (Eds), *Crime and Justice: An Annual Review of Research*, 6, Chicago: University of Chicago Press, pp. 147-185.
- Farrall, S. (2002). *Rethinking What Works with Offenders: Probation, social context and desistance from crime*. Cullompton: Willan.
- Farrall, S. and Bowling, B. (1999). Structuration, Human Development and Desistance from Crime. *British Journal of Criminology*, 39(2), pp. 253-268.
- Farrington, D. P. (1994). Human Development and Criminal Careers. In M. Maguire, R. Morgan and R. Reiner (Eds), *The Oxford Handbook of Criminology*. Oxford: Oxford University Press.
- Farrington, D. P. and West, D. J. (1995). The Effects of Marriage, Separation, and Children on Offending by Adult Males. In Z. Smith Blau and J. Hagan (Eds). *Current Perspectives on Aging and the Life Cycle: Delinquency and Disrepute in the Life Course* (pp. 249-281), Greenwich, CT: JAI Press.
- Giordano, P. C., Cernkovich, S. A. and Rudolph, J. L. (2002). Gender, crime and desistance: Toward a theory of cognitive transformation. *American Journal of Sociology*, 107(4), pp. 990-1064.
- Goffman, E. (1963). *Stigma. Notes on the Management of Spoiled Identity*. Londra: Penguin.
- Gottfredson, M. and Hirschi, T. (1990). *A General Theory of Crime*. Stanford: Stanford University Press.
- Griffin, P. (2006). Getting Out of Trouble: The Pathways to Desistance Study. *Pennsylvania Progress: Juvenile Justice Achievements in Pennsylvania*, 11(4), pp. 1-9.
- Jolin, A. (1985). *Growing Old and Going Straight: Examining the Role of Age in Criminal Career Termination*. Unpublished PhD Thesis, Portland State University.
- Kazemian, L. (2007). Desistance from Crime: Theoretical, Empirical, Methodological and Policy Considerations, *Journal of Contemporary Criminal Justice*, 23(1), pp. 5-27.
- Kruttschnitt, C., Uggen, C. and Shelton, C. (2000). Predictors of Desistance Among Sex Offenders: The Interaction of Formal and Informal Social Controls, *Justice Quarterly*, 17 (1), pp. 61- 87.

- Laub, J. H., Nagin, D. S. and Sampson, R. J. (1998). Trajectories of Change in Criminal Offending: Good Marriages and the Desistance Process, *American Sociological Review*, 63(2), pp. 225-238.
- Laub, J. H. and Sampson, R. J. (1993). Turning Points in the Life Course: Why Change Matters to the Study of Crime. *Criminology*, 31(3), pp. 301-25.
- Laub, J. H. and Sampson, R. J. (2001). Understanding desistance from crime. In M. Tonry (Ed.), *Crime and Justice: A Review of Research*, 28, Chicago: University of Chicago Press, pp. 1-65.
- LeBel T., Maruna S., Burnett R., Bushway S. and Kierkus C. (2002). *The Dynamics of Desistance and Prisoner Reentry: Findings from a 10 Year Follow-Up of the Oxford University 'Dynamics of Recidivism Study'*. Presidential Paper from the American Society of Criminology Annual Meeting.
- LeBel, T., Burnett, R., Maruna, S. and Bushway, S. (2008). The “Chicken and Egg” of Subjective and Social Factors in Desistance from Crime. *European Journal of Criminology*, 5(2), pp. 131-159
- Loeber, R. and LeBlanc, M. (1990). Toward a developmental criminology. In M. Tonry and N. Morris (Eds). *Crime and Justice*. 12, Chicago: University of Chicago Press, pp. 375–473.
- Loeber, R., Stouthamer-Loeber, M., Van Kammen, W. and Farrington, D. (1991) Initiation, escalation, and desistance in juvenile offending and their correlates. *Journal of Criminal Law and Criminology*, 82, pp. 36–82.4
- Lopes, G., Krohn, M. D., Lizotte, A. J., Schmidt N. M., Vasquez B. E. and Bernburg J. G. (2012). Labeling and Cumulative Disadvantage: The Impact of Formal Police Intervention on Life Chances and Crime During Emerging Adulthood. *Crime & Delinquency*. 58(3), pp. 456-488.
- Macionis, J. J. (2008). *Sociology*. 12th edition. Pearson Educational International.
- Maruna, S. (1999). Desistance and Development: the psychosocial process of 'going straight'. In M. Broden (ed.) *The British Criminology Conferences Selected Proceedings*, 2, pp. 1-35, available online at <http://www.britsoccrim.org/volume2/003.pdf>, last accessed in 17 October, 2014.
- Maruna, S. (2001). *Making Good: How Ex-Convicts Reform and Rebuild their Lives*. Washington, D.C.: American Psychological Association.
- Maruna, S., Immarigeon, R. and LeBel, T. P. (2004). Ex-offender reintegration: theory and practice. In S. Maruna and R. Immarigeon (Eds.), *After Crime and Punishment: Pathways to Offender Reintegration* (pp. 3-26). Cullompton: Willan.
- Maruna, S., Porter, L. and Carvarlho, I. (2004). The Liverpool Desistance Study and probation practice: Opening the dialogue. *Probation Journal*, 51(3), pp. 221-232.
- Maruna, S. and Roy, K. (2007). Amputation or Reconstruction? Notes on the Concept of ‘Knifing-Off’ and Desistance From Crime, *Journal of Contemporary Criminal Justice*, 23(1), pp. 104-124.
- McAdams, D. P. (1993). *The Stories We Live By: Personal Myth and the Making of the Self*. New York: William Morrow.

Mischkowitz, R. (1994). Desistance From A Delinquent Way of Life? In E. G. M. Weitekamp and H. J. Kerner (Eds.), *Cross-National Longitudinal Research on Human Development and Criminal Behaviour* (pp. 303-327). Dordrecht, The Netherlands: Kluwer Academic Publishers.

Pager, D. (2003). The Mark of a Criminal Record. *American Sociological Review*. 108(5), pp. 937-975.

Rumgay, J. (2004). Scripts for Safer Survival: Pathways Out of Female Crime. *The Howard Journal of Criminal Justice*, 43 (4), pp. 405-419.

Shover, N. (1983). The Later Stages of Ordinary Property Offender Careers, *Social Problems*. 31 (2), pp. 208-218.

Zoccolillo, M., Pickles, A. Quinton, D. and Rutter, M. (1992). The Outcome of Childhood Conduct Disorder: Implications for Defining Adult Personality Disorder and Conduct Disorder, *Psychological Medicine*, 22(4), pp. 971-86.